

15 Partiernas prioriterade frågor

Åsiktsröstning kan inte förekomma om väljarna är okunniga om vad partierna står för. Partierna behöver använda sin tid i rampluset för att profilera sig och nå ut med sina viktiga frågor för att vinna röster bland alltmer åsiktsröstande svenska väljare. Så frågan är hur framgångsrika de olika partierna är med att få väljarna att uppmärksamma deras profilfrågor. Vilka partier lyckades bäst att nå ut med sina partibudskap i samband med 2022 års val? Och vilka frågor nådde de ut med?

Väljarnas uppfattningar om partiernas profilfrågor har i Valundersökningarna studerats med hjälp av en serie öppna intervjufrågor sedan valet 1982 (Holmberg & Gilljam, 1984). Vi frågar helt öppet vad undersökningsspersonerna uppfattar att vart och ett av partierna "... lade särskild tonvikt vid inför årets val". Ur partiernas perspektiv är mätserien alltså ett slags facit för hur väl de lyckades med sina kampanjer. Vilka valbudskap nådde ut så att väljarna spontant, efter valet, kom ihåg dem? När valrörelsens kraftmätning väl var över och larmet lagt sig: Hur uppfattade väljarna partiets sakfrågeprofiler?

Uppgifter om vilka frågor partierna lade tonvikt på och prioriterade i samband med valet är inte bara en reflektion av partiernas samlade kampanjinsatser utan kan också användas för att beskriva partiernas mandat inför den kommande valperioden. De budskap som partierna har prioriterat i samband med valkampanjen visar vilka sakfrågor som lyfts som de allra viktigaste för partiet och på områden där partierna har tydliga visioner och lösningar.

Vi börjar med att undersöka hur skarpa de politiska partiernas profiler egentligen är. Har väljarna uppfattat att partierna överhuvudtaget har några frågor de satsat på? Resultaten i tabell 15.1 visar andelen svarspersoner som kunnat ange åtminstone någon fråga som respektive parti lagt särskild tonvikt vid. Genomsnittligt sett har partiernas profiler i väljarnas ögon förblivit ungefär lika luddiga eller lika skarpa genom åren – vad som är mycket eller litet i de här sammanhangen är lite av en bedömningsfråga. Perfekta jämförelser över tid är i det här fallet vanskliga. Under perioden fram till 2010 var det mellan 50–60 procent av svenska folket som i våra undersökningar uppgav åtminstone en profilfråga för de olika partierna. Den något högre nivån 2014 med omkring 70 procent omnämmanden misstänker vi har i första hand metodologiska orsaker – frågan ställdes inte till lika stor andel av de intervjuade eftersom frågan inte ingick i de förkortade varianterna av besöksintervjuerna – men det går heller inte att utesluta att 'supervalåret' med två nationella valrörelser inom loppet av 100 dagar maj-september 2014 kan ha spelat roll. I valundersökningarnas nya enkätformat 2018 och 2022 är andelen som uppger åtminstone en profilfråga för något parti på den något lägre nivån 45–

50 procent. Öppna fritextfrågor i enkäter genererar oftast färre svar än i intervjuundersökningar där intervjuare har möjlighet att locka fram ytterligare svar. Vi vågar inte uttala oss i trendfrågan. Den rimligaste tolkningen är att skärpan i partiernas profiler har varit hyfsat stabil i den undersökta perioden. I det avseendet var alltså 2022 års valrörelse inte annorlunda från tidigare valrörelser.

Tabell 15.1 Partiernas profiler 1982–2022. Andel väljare som uppger åtminstone en valfråga för respektive parti (procent)

Parti som omfrågas	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2022	medel
Vänsterpartiet	48	58	47	25	52	63	49	36	42	71	46	39	48
Miljöpartiet	-	-	80	52	71	55	51	52	64	80	49	45	60
Socialdemokraterna	88	64	59	60	83	78	61	57	59	84	55	49	66
Centerpartiet	58	46	54	42	47	34	35	51	42	60	45	40	46
Liberalerna	45	62	59	54	46	43	68	63	59	77	48	41	55
Kristdemokraterna	-	29	-	58	49	61	54	51	40	51	46	43	48
Moderaterna	68	70	54	67	66	72	70	78	66	75	50	52	66
Sverigedemokraterna	-	-	-	-	-	-	-	-	70	88	56	54	67
Ny Demokrati	-	-	-	59	38	-	-	-	-	-	-	-	-
Feministiskt Initiativ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	69	-	-	69
5 gamla partier	61	60	54	50	59	58	57	57	54	74	49	44	56
6/7/8/9 partier	-	55	59	52	57	58	55	55	55	73	49	45	58

Källa: Valundersökningarna 1982–2022.

Kommentar: Frågan ställs endast i Valundersökningarnas eftervalsstudier. Intervjufrågan är öppen och ställs för vart och ett av de åtta riksdagspartierna (och för Ny Demokrati 1991 och 1994 samt Feministiskt Initiativ 2014) "Inför årets val tog partierna upp olika saker som de tyckte var viktiga. Kan Du säga vilka saker som [partiet] lade särskild vikt vid inför årets val?". Korrelationen mellan ett partis röststöd i valen och andelen som spontant kan uppge en sakfråga som partiet prioriterade i sitt valbudskap är .50.

Vi vet sedan tidigare att stora partier historiskt har haft en sakpolitiskt bredare profil än mindre partier. Det är inte så märkligt att större partier som betraktar sig själva som regeringsbärande också har resurser och strategier för att profilera sig på många områden. Sett över hela fyrtioårsperioden är det de stora "fullservice"-partierna Socialdemokraterna och Moderaterna som väljarna oftast har haft lättast att nämna profilfrågor för. Snittandelen för båda partierna har varit 66 procent (se tabell 15.1). Två väljare av tre har kunnat nämna åtminstone en sakfråga som dessa partier lagt särskild vikt vid under valrörelsen.

Men de stora partierna har vid de senaste valrörelserna inte haft samma tydliga fördel när det gäller vad väljarna bedömer att partierna lägger tonvikt på. Sedan 2010 är Socialdemokraterna och Moderaterna utmanade av ett annat allt större parti, nämligen Sverigedemokraterna. Även för SD har omkring två av tre kunnat nämna en profilfråga.

Vid valet 2022 är det de tre stora partierna Socialdemokraterna (49 procent), Moderaterna (52 procent) och Sverigedemokraterna (54 procent) som får flest svar på frågan om vilka frågor som prioriterats under valrörelsen. Väljarna var mindre benägna att spontant nämna någon sakfråga som Centerpartiet, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet lade tonvikt vid (46–48 procent).

K D

RÖSTA
KD ✓

**REDO
ATT SÄNKA
BRÄNSLE-
PRISERNA**

**Överens
om lägre
bränslepriser**

!

Vi får samla ihop oss för att göra en enda röst som är viktigare än vad enskilda riksdagsmedlemmar är vid valet på Sveriges riksdag.

**Sänkta
bränsle-
priser**

...och inget snack

Sverigedemokraterna

**Språkkrav idag.
Minskad
segregation
imorgon.**

Inför språkkrav för medborgarskap.

Rösta för ett mindre
etno-kult Sverige.

**Utvisa
utländska
kriminella**

...och inget snack

Sverigedemokraterna

**MEDMÄNSKLIGHET
INTE RASISM**

**NOOSHI
2022**

**TÅ TILLBAKA KONTROLLEN
ÖVER VÄLFÄRDEN**

VÄRT SVERIGE
KAN BÄTTRE

**VI SKÄRPER
STRAFFEN
OCH REKRYTERAR
FLER POLISER**

**Alla ska med
när Sverige
ställer om.**

miljöpartiet de gröna

När partierna fått presentera sina valbudskap för väljarna under en intensiv valrörelse fungerar vår tonviktsmätning som ett slags 'examen' för de politiska partiernas kampanjmakare: Vilka budskap gick fram till väljarna och vilka budskap fastnade i den kakafoni av information som sköljer över väljarna i samband

med valrörelsen? Hamnade väljarnas bild av partiets profil nära eller långt ifrån den tänkta?

Nästa frågeställning handlar följaktligen om *vilka* frågor som de olika partierna uppfattades ha prioriterat i sin valkommunikation inför valet 2022. I tabell 15.2 och figur 15.1 har vi sammanfattat resultaten när det gäller andelen väljare som spontant nämnt partiet när vi ställt frågan vilka partier som lade tonvikt på sakfrågeområdet. Frågan är helt öppen och svaren har kodats upp enligt ett standardiserat kodschema. För fullständighetens skull redovisar samtliga kategorier.

Tabell 15.2 Väljarnas bedömningar av vilka frågor som partierna lade särskild vikt vid inför valet 2022 (procent).

Fråga som partiet lade tonvikt på i valrörelsen	V	MP	S	C	L	M	KD	SD
Sjukvård	25	3	29	6	3	7	35	6
Invandring / Flyktingar	4	4	8	7	7	16	8	68
Utbildning	11	2	16	2	52	2	3	1
Miljö	5	55	4	16	0	0	0	0
Pension / Äldreomsorg	11	0	3	0	0	1	3	1
Skatter	4	2	2	1	1	10	1	1
Brottsbekämpning	1	1	28	3	9	58	29	52
Ekonomi	2	0	4	1	0	5	2	1
Sysselsättning	2	0	2	1	0	2	0	1
Jämställdhet	0	0	0	0	0	0	0	0
Familj / Barnomsorg	0	0	0	0	1	0	3	0
Försvar	1	0	6	0	1	3	0	2
Näringsliv	0	0	0	4	0	1	0	0
Offentlig / Privat sektor	8	1	4	1	0	1	0	0
Bostäder	5	0	0	0	0	0	0	0
Religion/Moral	2	0	1	1	0	0	1	0
Energi	7	19	15	7	9	34	12	12
Jordbruk	0	0	0	1	0	0	0	0
EU / EMU	0	0	0	0	0	0	0	0

Källa: Valundersökningen 2022: Etapp B.

Kommentar: Frågan lyder: "Inför årets val tog partierna upp olika saker som de tyckte var viktiga. Kan Du säga vilka saker som [partiet] lade särskild vikt vid inför årets val?". Resultaten har viktats mot partival. Antalet svarande är 1 287.

Partier tenderar att vara starkt associerade med en eller ett par frågor. Kanske är det inte möjligt att nå genomslag i ett större antal frågor under en medievalsvalrörelse där utrymmet ska delas med sju andra partier. De stora regeringsbärande partierna kan dock ofta visa upp en något större palett. Så var det även 2022. Resultaten visar att tre partier hade sjukvården som sin starkaste tonviktsfråga under valrörelsen 2022 enligt väljarna: Vänsterpartiet (25 procent), Socialdemokraterna (29 procent) och Kristdemokraterna (35 procent).

Figur 15.1 Partiernas framtoning i valet 2022 enligt väljarna. Partiernas fem mest prioriterade frågor (procent).



Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Resultaten är hämtade från tabellen 15.1. Frågan lyder: "Inför årets val tog partierna upp olika saker som de tyckte var viktiga. Kan Du säga vilka saker som [parti] lade särskild vikt vid inför årets val?". Resultaten har viktats mot partival. Antalet svarande är 1 287.

Moderaternas viktigaste fråga var brottsbekämpningen med 58 procent spontana omnämmanden medan Sverigedemokraternas valrörelse associerades i första hand till området invandring och flyktingar. Liberalerna bedömdes ha lagt störst vikt vid skola och utbildning (52 procent) och Miljöpartiet prioriterade miljöfrågorna främst (55 procent). Centerpartiets resultat sticker ut eftersom partiets valbudskap tycks ha saknat skärpa i väljarnas ögon. Partiets främsta avtryck gjordes på miljöområdet och med låga 16 procent omnämmanden.

Det finns en stor spårbarhet i partiernas sakfrågeprofiler och med undantag av brottsbekämpningens starka ställning som toppfråga för Moderaterna och som andrafråga för Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna känns huvuddragen i resultaten igen från många tidigare valrörelser i närtid (se t ex Oscarsson & Holmberg, 2016). I väljarnas ögon var frågorna om lag och ordning mycket framträdande inslag i 2022 års valrörelse. Även frågan om energi tar sig in på listan över partiernas viktigaste prioriteringar i valet.

De variationer som ändå finns mellan de politiska partierna kan analyseras vidare. Spelade partiprofilerna någon roll i kampen om regeringsmakten? I vilken utsträckning kan frågorna sägas ha varit tydliga profilfrågor för mitten-vänsterpartierna respektive mitten-högerpartierna? Vilka frågor var lika viktiga för vänstern som högern? Och vilka frågor var inte viktiga för någondera sida? Med hjälp av väljarnas svar på frågorna om tonvikt kan vi gruppera de olika politikområdena i fyra olika kategorier.

	Prioritet höger: Låg	Prioritet höger: Hög
Prioritet vänster: Låg	Icke-fråga	Höger-fråga
Prioritet vänster: Hög	Vänster-fråga	Konflikt-fråga

Vi kan klassificera olika sakområden genom att analysera grunddata från tabellen 15.1. Vi har beräknat den genomsnittliga andelen omnämmanden för mitten-vänsterpartier respektive mitten-högerpartier för vart och ett av de totalt 19 olika områdena (se tabell 15.2). Tretton av frågorna har ett genomsnittligt omnämmande bland färre än fyra procent av väljarna som helhet och uppvisar inte några stora skillnader mellan vänster- och högerpartier. De kategoriseras därför som ickefrågor. Det är antagligen inte bland dessa frågor som orsakerna till regeringsskiftet främst bör sökas.

Tre frågor är högerfrågor, vilket betyder att de omnämns betydligt oftare när vi ber väljarna berätta om vad mitten-högerpartier lade tonvikt på i valrörelsen än när vi ber dem berätta om vad mitten-vänsterpartierna lade tonvikt på: brottsbekämpning (blockdifferens 28,8), invandring och flyktingar (blockdifferens 19,0) samt, med något lägre övervikt, skola och utbildning (blockdifferens 6,7). Endast en fråga klassificeras som en vänsterfråga: miljön (blockdifferens 19,3). Väljarnas hågkomst av partiernas valbudskap under valrörelsen var alltså, hårdraget, att *team Kristersson* pratade mest om brottsbekämpning, invandring och utbildning och att *team Andersson* pratade mer om miljön.

Tabell 15.3 Genomsnittliga andel som spontant omnämnt ett parti, ett mitten-vänsterparti och ett mitten-högerparti på 19 olika sakfrågeområden, 2022 (procent, blockdifferens och maxvärde)

	Medelvärde			Blockdifferens (absolut)	Max värde parti	Kategori
	Samtliga	V-MP-S-C	L-KD-M-SD			
Sjukvård	14,3	15,8	12,8	3,0	35	Konfliktfråga
Invandring / Flyktingar	15,3	5,8	24,8	19,0	68	Högerfråga
Utbildning	11,1	7,8	14,5	6,7	52	Högerfråga
Miljö	9,6	19,3	0,0	19,3	54	Vänsterfråga
Pension / Äldreomsorg	2,4	3,5	1,3	2,2	11	Icke-fråga
Skatter	2,6	2,0	3,3	1,3	10	Icke-fråga
Brottsbekämpning	22,4	8,0	36,8	28,8	58	Högerfråga
Ekonomi	1,9	1,8	2,0	0,2	5	Icke-fråga
Sysselsättning	1,0	1,3	0,8	0,5	2	Icke-fråga
Jämställdhet	0,0	0,0	0,0	0,0	0	Icke-fråga
Familj / Barnomsorg	0,5	0,0	1,0	1,0	3	Icke-fråga
Fred / Försvar	1,6	1,8	1,5	0,3	6	Icke-fråga
Näringsliv	0,6	1,0	0,3	0,7	4	Icke-fråga
Offentlig / Privat sektor	1,5	2,8	0,3	2,5	7	Icke-fråga
Bostäder	0,6	1,3	0,0	1,3	5	Icke-fråga
Religion/Moral	0,6	1,0	0,3	0,7	2	Icke-fråga
Energi	14,3	11,8	16,8	5,0	34	Konfliktfråga
Jordbruk	0,1	0,3	0,0	0,3	1	Icke-fråga
EU / EMU	0,0	0,0	0,0	0,0	0	Icke-fråga

Källa: Valundersökningen 2022: Etapp B.

Kommentar: Frågan lyder: "Inför årets val tog partierna upp olika saker som de tyckte var viktiga. Kan Du säga vilka saker som [parti] lade särskild vikt vid inför årets val?". Resultaten visar hur stor snittandel av väljarna som spontant omnämnt ett parti, ett mitten-vänsterparti respektive ett mitten-högerparti för de olika områdena. Sakfrågeområdena har kategoriserats efter blockdifferens (vänsterfråga/högerfråga) och maxvärde (icke-fråga/konfliktfråga). Resultaten har viktats mot partival.

Återstår den fjärde kategorin konfliktfrågorna, som utmärker sig av att det var frågor som många väljare samtidigt uppfattade att många partier lade tonvikt på i valrörelsen och där det inte finns någon tydlig "vinnare" i den meningen att det var någon av sidorna som pratade mer än den andra. De två frågorna är *sjukvård* och *energi*. När det gäller *sjukvården* vägrade Kristdemokraternas uppfattat starka sjukvårdsprofil upp för Vänsterpartiets och Socialdemokraternas. På energiområdet uppfattade väljarna att alla partier hade valbudskap i tillräcklig grad för att frågan skulle nå plats #2-#4 på alla partiers rangordning av tonviktsfrågor.

Det kan tyckas anmärkningsvärt att Kristdemokraterna till slut, när dammet från valrörelsen lagt sig, hade en betydligt starkare association med sjukvårdsfrågor än vad Vänsterpartiet och Socialdemokraterna hade. Särskilt med tanke på att väljarna hade sjukvården som viktigaste partivalsfråga och dessutom uppfattade att Socialdemokraterna hade en bra politik på området (se kapitel 16 om sakfrågeägarskap). Socialdemokraternas olika valbudskap om sjukvården tycks ha varit underkommunicerat givet dess popularitet. Om de svaga associationerna mellan

sjukvårdsfrågorna och Socialdemokraterna beror på bristande skicklighet att nå genomslag för valbudskapen eller på att medierna prioriterade sjukvårdsfrågorna relativt lågt (eller en kombination därav) kan vi inte ge något svar på i den här analysen.

Att väljare uppfattat partiernas politik som mer framträdande på vissa områden än andra kan betraktas som ett sorts kvitto på hur stort och vilket slags genomslag partiernas valbudskap hade i väljarkåren som helhet i samband med 2022 års val. Det behöver inte betyda att det var dessa frågor som orsakade väljarmobilisering eller väljarflöden av avgörande betydelse för valutgången, men det är en viktig pusselbit som vi tar med oss längre fram i vår analys.

Mitten-vänsterpartierna uppfattades lägga större tonvikt vid miljöfrågorna än mitten-högerpartierna under valrörelsen 2022.

Mitten-högerpartierna uppfattades lägga större tonvikt vid brottsbekämpning och invandring än mitten-vänsterpartierna

De tydligaste konfliktfrågorna i valet 2022 var sjukvården och energin där både vänster och höger presenterade valbudskap i samma omfattning.